

Нагорна О.М.,

асистент кафедри філології і лінгводидактики

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

**Українська дитяча періодика та її вплив
на розвиток зв'язного мовлення школярів**

Усі ми так чи інакше пов'язані з початковою школою. Хтось кожного дня вдивляється у допитливі очі школярів, хтось намагається з вершин науки покращити стан вчителювання, а ще хтось із надією сподівається потрапити туди на роботу. Проте у нас, як правило, виникають одні і ті ж запитання: чого навчати? як навчати? за допомогою якого матеріалу? Відповіді на перші два запитання ми знаходимо у навчальних програмах, методичних посібниках, а ось останнє часто викликає сумніви. Намагаючись дібрати для школярів більш цікавий та доступний матеріал, ми невиправдано залишаємо поза увагою такого надійного помічника, як дитячу періодичну пресу.

На запитання, які дитячі періодичні видання ви знаєте, навряд зможе дати відповідь хоча б одна людина, що назве хоча б 15 журналів чи газет, часто аргументуючи це тим, що в Україні їх видається дуже мало. Проте це не зовсім так. Адже у каталозі періодичних видань нашої країни нам пропонують аж 196 (!) молодіжних та дитячих журналів та газет. Не мало, правда? Зважаючи на спрямованість нашої конференції, ми будемо звертатись лише до видань для молодших школярів. А їх зі 196 - 85 %, тобто 167 видань. Назвемо деякі з них. Найбільш популярним на сьогодні є журнал "Пізнайко", який видається уже 12 років. Не менш відомим для вас будуть журнали "Стежка", "Малятко", "Барвінок", "Веселі картинки". Це так звані довгожителі періодики. Однак з'явилося і багато нових видань, таких як "Ангеляткова наука", "Богдан", "Дзвіночок", "Домовичок", "Професор Крейд", "12+", "Умійко", "Ухтишка", "Яблунька" та ін.

Щодо мови дитячої періодичної преси, то більшість видань (110 – 56 %), звичайно, виходить українською. Але варто наголосити, що 22 % журналів і газет виключно російськомовні. Решта дитячої періодики виходить двома мовами (українська / російська, українська / англійська, російська / англійська), трьома мовами (українська / російська / англійська) і навіть п'ятьма (українська / російська / англійська / німецька / французька). Як правило, якщо журнал виходить кількома мовами, зміст цих видань не дублюється, а кожен випуск є окремим виданням. До таких періодичних видань належать "Абетки" (різні мови), "Аліса", "Пізнайко", "Стежка", "Умійко", "Ухмалюк".

Окремої уваги заслуговує журнал, який виходить мовою Esperanto ("Абетка Esperanto"), а також журнал "Школяр" для сліпих дітей – він виготовлений рельєфно-крапковим шрифтом, що значно розширює можливості дітей з особливими потребами у пізнанні навколишнього світу.

Постає логічне запитання: де ж уся ця дитяча преса видається? Пріоритет за кількістю друкованих дитячих видань належить столиці. У Києві видається 72 % (141) газет і журналів для дітей. Значно менше (по 15 та 14) друкується у Харкові та Львові. І по 3-4 видання пропонують Запоріжжя, Донецьк, Дніпропетровськ та Хмельницький. На жаль, у Житомирі немає жодного власного дитячого видання.

Ще одним аспектом, що впливає на вибір видання для дитини, є наявність реклами. Адже вона інколи займає таку кількість сторінок журналу чи газети, що місця для власне самого пізнавального матеріалу залишається замало. Як правило, обсяг реклами коливається від 0,5% до 10%, але є видання, у яких цей показник сягає 30% (журнал "Bratz", "Играй и учись с человеком-пауком", різноманітні комікси і т.п.). То ж чи є сенс купувати такий журнал?

Кілька слів про продаж періодичних видань. У спеціалізованих пунктах реалізації періодики вибір дитячих журналів та газет не такий великий – близько 10 екземплярів, що знаходяться на вітрині. Проте на прохання читачів продавець ще може знайти той чи інший журнал під прилавком. Так що запитуйте!

А тепер власне до змістового наповнення дитячих журналів та газет. Проаналізувавши матеріал не одного періодичного видання, відмітимо, що якість добору художніх текстів, поезій, ігор та завдань не завжди відповідає високому рівню. Тож варто критично оцінювати вправи та завдання, перш, ніж працювати над ними з дитиною. Перевірені часом видання, такі як "Соняшник", "Барвінок", "Пізнайко", "Малятко", безумовно, позитивно впливатимуть на розвиток школяра. Зараз же ці журнали мають достойних послідовників. До них ми б віднесли "Вулик", "Стежку", "Ангеляткову науку", "Веселочку", відроджений "Дзвіночок", "Джміль" та ін.

Матеріали, розміщені у виданнях, найчастіше мають розважальний характер, однак, ретельніше переглянувши номер, можна знайти цікаві завдання, спрямовані на формування лінгвістичних умінь, розвиток зв'язного мовлення школярів. Звернемо нашу увагу саме на останній аспект.

Як свідчать методисти, розвиток комунікативних якостей учнів відбувається за умов систематичної роботи з удосконалення монологічного та діалогічного мовлення. Так, В. Трунова та Р. Вовкотруб виділяють такі напрями розвитку мовлення школярів:

- робота з удосконалення звуковимови;
- збагачення й активізація словникового запасу;

- формування граматичного ладу мовлення;
- заучування напам'ять віршів, скоромовок [1, с.4.].

На нашу думку, до цих напрямів варто було б ще додати роботу зі складання текстів різних видів та виконання ситуативних завдань.

Аналізуючи дитячі періодичні видання, ми виявили, що усі перераховані завдання представлені у журналах та газетах для молодших школярів. Тому варто було б використати цей яскравий та цікавий матеріал для розвитку мовлення учнів

Так, зокрема робота над удосконаленням звуковимови реалізується у виконанні різних аналітико-синтетичних вправ, вивченні скоромовок та віршів з алітерованими звуками.

Краков'як

Із крамниці три ворони

викрадали макарони.

Крамарі ворон карали,

та ворони крали й крали,

не боялися покар...

- Кар-р!

Але от одного разу

крокодил приїхав КраЗом,

розігнавши трьох ворон,

викрав з краму макарон

І повіз в Мадагаскар...

- Кар-р!

І тому без макарону

зимували три ворони,

та не мерзли, позаяк

танцювали краков'як.

[2, с.29]

Щодо збагачення та активізації словникового запасу, то у періодичних виданнях дітям часто пропонують визначення незнайомих для них слів або деяких термінів. Позитивним є те, що потім нові слова вводяться в ігрову ситуацію і переходять до активного словника учнів. Також наявні завдання на словоскладання.

Що ж таке бюджет? Це французьке слово. І означає воно "шкіряний мішок" або "сумка". Ось цю сумку і наповнюють податками. Податок – це частинка від заробітку, яку "кидають" у цей "шкіряний мішок".

"Гаманець" у перекладі з тюркської мови означає "шкіряний мішечок". Ці мішечки – прадіди сучасних гаманців. Трохи згодом їх стали виробляти не лише зі шкіри, а й з тканини. Та ще й гаптували, плели з бісеру, розфарбовували. Зараз у гаманцях, крім грошей, носять візитівки, кредитні картки [3, с.6].

Формування граматичного ладу мовлення здійснюється через виконання завдань із деформованим текстом, вправ на доповнення словосполучень та речень, редагування. Особливо корисним є поданий у виданнях текстовий матеріал, оскільки прозові чи поетичні твори насичені іменниками, прикметниками, дієсловами, прислівниками. На основі текстових зразків можна легко сформулювати або закріпити знання учнів про ту чи іншу граматичну категорію.

Були собі Якось пішли ... у Гарно навкруги та ... Аж раптом бачать... . "Тікай!" - крикнув А ... тільки очі широко розкрив і... Тоді..., не довго думаючи, схопив ... і як Тут звідкись узявся І стало навкруги так ... У цей час ... вже встиг А ... каже: "...". Поміркував ... й відповідає: "...". Засміявся ... : "Чому ж ти ... ?" ... вже перестав Він ... та розвеселився. Потім ... взяли А... навздогін крикнув: "Бережіться ... !" ... почимчикували далі. Довго йшли, аж ось Стрибнув ... , вихопив ... , замахнувся Тут і настала Пішли ... додому

Дуже дивна казочка? Не зовсім зрозуміла? А ти спробуй додумати її сам! Це легко і дуже цікаво! Напиши на місці крапок свої слова так, щоб склалася зрозуміла історія [4, с.10].

Загалом, завдання на розвиток мовлення школярів, дібрані з дитячих періодичних видань, повинні задовольняти деякі вимоги. Зокрема вони мають відповідати віковим і психологічним особливостям школярів, бути змістовними і суб'єктивно значущими для учнів. Добре, коли наявний ілюстративний матеріал, оскільки за таких умов завдання краще сприймаються дітьми.

Отже, застосування на уроках української мови і читання матеріалів дитячих періодичних видань допоможе вчителю зробити урок цікавим і насиченим, сприятиме розвитку не лише зв'язного мовлення учнів, а й уваги та мислення. І ще слід вказати, що робота з дитячою періодичною пресою

буде цікава і корисна не тільки школярам, а й самі вчителі будуть захоплено вишукувати матеріали до уроку.

Тому не залишайтеся на пасивних позиціях вчителювання, крокуйте вперед назустріч цікавому розвивальному навчанню разом із вашим вірним помічником – дитячими пізнавальними журналами та газетами!

Список використаних джерел та літератури

1. Трунова В.А., Вовкотруб Р.П. Вправи з розвитку мовлення першокласників: Посібник для вчителів початкових класів. – Одеса: Астропринт, 2000.–112с .
2. Соняшник. – 1993. – № 3-4.– 31 с.
3. Пізнайко від 6 років. – 2007. – № 11. – 43 с.
4. Пізнайко від 6 років. – 2005. – № 1. – 21 с.